

fahrt, Örízem a szemed — Ich hüte dein Auge, Az Eddig Ámene — Das Amen des Bisher.

A kötetet magyar és finn nyelvű bevezető egészíti ki Ady Endre, a magyar költészet megújítója címen, majd közli Ady 1908-ban írt önéletrajzát is mindkét nyelven. A kötet végén a fordításokról szól ismét a szerkesztő magyar és finn nyelven.

A kis kötetet Gy. Szabó Béla kolozsvári művész fametszetei díszítik (Ady Endre, Ady szülőháza Erdmindszenten, Erdélyi táj).

A szép kiadvány a Joensuu Főiskola Finn Nyelvi Tanszékének támogatásával jelent meg.

PENAVIN Olga

A KONKRÉT ÉS VIZUÁLIS KÖLTÉSZET NEMZETKÖZI ANTOLÓGIÁJA

Antologija konkretne in vizualne poezije (szerk. Denis Poniž),
Mladinska knjiga, Ljubljana, 1978

A ljubljana Mladinska knjiga ifjúsági kiadó Kondor című sorozatának 176. könyveként némi késéssel, csak ez év márciusában jelent meg az 1978-as keltezéssel jelölt nemzetközi konkrét és vizuális költészeti antológia. Itt jegyezzük meg, hogy a ljubljana kiadó fenti sorozata a hazai és külföldi irodalom legértékesebb alkotásait népszerűsíti a fiatalok, főleg a tanulóifjúság körében. Denis Poniž irodalomtörténész, az antológia szerkesztője szerint ez a kiadói vállalkozás a Mladinska knjiga első komolyabb erőfeszítése, hogy a Kondor című sorozatban a legújabb költészeti törekvések is helyet kapjanak és ezzel együtt az irodalom-oktatásban, az iskolai programban is megjelenjenek. Szem előtt tartva az oktatási elveket, valamivel könnyebben siklunk el ennek a jelentős kiadói vállalkozásnak az egyik legnagyobb és legsúlyosabb elvi hibája mellett, amit abban látunk, hogy a szövegre épülő konkrét vizuális alkotásokat — pl. Apollinaire, Hlebnjykov, Ball, Cummings, Gomringer, Heissenbüttel stb. munkáit — kivétel nélkül szlovén fordításban közli, ami ellentmond e költészeti törekvés erőfeszítéseivel az univerzális nyelv felismeréséért, a nyelvhatárok eltörléséért.

Elsősorban az ifjúság számára készült gyűjteményről van szó. Ez abból is kiderül, hogy a szerkesztő egy teljes részt szentelt a konkrét és vizuális költészet előhírnökeinek és úttörőinek. A történeti áttekintésben főleg a francia képverset (Mallarmé, Apollinaire), az olasz (Marinetti, Belloli) és az orosz futurizmust (Hlebnjykov, Kamenszkij), valamint a fonopoetizmust (Ball, Isou) emelte ki a szerkesztő.

A könyv első részét alkotó történeti panoráma után a második részben a századunk ötvenes éveiben kikristályosodott konkrét, vizuális és

fonikus költészet legismertebb külföldi és hazai képviselői kaptak helyet. Ez a rész tehát meglehetősen nagy időtávolságot ölel át, s az egyes iskolák, részirányzatok eszmei megalapozóinak és vezéreinek kiemelésével kísérel meg tájékoztatni az utolsó 30—35 év eseményei között, napjaink legújabb törekvéseit is érintve, de a teljesség igénye nélkül.

Az antológiának ebben a fejezetében túlnyomórészt a dél-amerikai — pontosabban a brazil — iskola (a De Campos fivérek, Grünewald, Pignatari), a germán nyelvterület (Gomringer, Rühm, Jandl, Achleitner, Schmidt, Heissenbüttel, Bremer, Rot, Bense stb.), az angolszász irányzat (Finlay, McLow, Morgan, Higgins, Cobbing, E. Williams, Xerra stb.), a japán mozgalom (Nikuni, Katue, Kaminura), az olasz *poesia visiva* (Bentivoglio, Miccini, Verdi, Ori, Sandri, Accame, Marcucci stb.) és a francia csoportosulás (Blaine, Chopin, Pierre és Ilse Garnier, Gerz stb.) kiemelkedőbb képviselőinek alkotásai szerepelnek, míg a keleti népek közül — a jugoszlávokat nem számítva — a csehek vannak többségben, ami lényegében fedi is a valós helyzetet. A szerkesztő rovására írható, hogy csak egyetlen magyar szerzőt sorolt az antológiába, és még ez az egy alkotó sem vizuális költészeti, hanem inkább konceptualista tevékenységével vívott ki magának nemzetközi megbecsülést (Attalai). Poniž egyéni látásmódját tükrözi, hogy mindössze hat hazai alkotót vett fel a gyűjteménybe, azoknak a fele vajdasági (Ladik, Matković, Szombathy).

Ha az antológiát az utóbbi évek jelentősebb külföldi válogatásaival vetjük össze, kitűnik, hogy hiányzik belőle a G. J. de Rook szerkesztette, 1975-ben Hágában kiadott nemzetközi antológia frissége és időszerűsége, történeti áttekintése miatt inkább a madridi Alianza Tres kiadó 1975-ös antológiájával vethető össze, amely valamivel bővebb terjedelemben készült, s ugyancsak történeti bemutatásra törekszik. A szerkesztő objektivitásának tudható be, hogy nem favorizált egyetlen csoportot, irányzatot vagy egyént sem, ami nem mondható el azokra a Jugoszláviában megjelent antológiákra, amelyeket a szigalista Todorović szerkesztett; sem a jugoszláv alkotókat külföldi kiadványokban reprezentáló válogatásokra, amelyeket ugyancsak ő állított össze.

Megállapítható, hogy hibái ellenére is mindeddig ez a legkiemelkedőbb hazai kiadvány, amely a nemzetközi költészet egy meghatározott területének bemutatására vállalkozott. A könyv részleteket közöl a konkrét vizuális költészet legismertebb elméleti szakembereinek és a kiáltványok szerzőinek munkáiból is; emellett hosszabb tanulmányt közöl a kötet szerkesztője is, aki az antológiában szereplő példák történeti és elméleti interpretálására vállalkozott. A nyomdatechnikailag is kiváló és korrekt kiadványt a szerzőkről készült jegyzetek egészítik ki.

SZOMBATHY Bálint